

La RIS3CAT 2021-2027 i la política d'innovació transformativa – Tatiana Fernández i Alberto Pezzi

L'impuls de trajectòries de desenvolupament sostenibles i inclusives, per superar la crisi de la COVID-19

© 26 de maig de 2020

Joe Ravetz

La crisi de la COVID-19 ens fa plantejar quins aprenentatges podem extreure'n per promoure trajectòries de desenvolupament sostenibles i inclusives, alineades amb els objectius de desenvolupament sostenible.

Aquesta és una qüestió clau per al plantejament de l'Estratègia de recerca

i innovació per a l'especialització intel·ligent de Catalunya 2021-2027 (d'ara endavant, RIS3CAT 2021-2027), una agenda de recerca i innovació transformadora, cofinançada amb fons europeus, que té com a principal objectiu mobilitzar els esforços de l'ecosistema català de recerca i innovació per donar

resposta als grans reptes socials i ambientals del país. Aquests reptes, concretats en l'Agenda 2030, requereixen discussions profundes sobre transformacions en tres nivells: el sistema econòmic, les relacions socials i la relació de les persones amb l'entorn natural.

Conceptualment, la RIS3CAT 2021-2027 s'inspira en el marc teòric de la **política d'innovació transformativa** del **Consorci de Política d'Innovació Transformativa** (d'ara endavant, TIPC), en la necessitat de **recerca i innovació responsable** i en el concepte de **valor compartit** proposat per Porter i Kramer.

Aquest apunt es focalitza en el marc conceptual de la política d'innovació transformativa, que situa els reptes socials i ambientals en el centre de les polítiques públiques i, especialment, de les polítiques de recerca i innovació. L'objectiu principal d'aquestes polítiques és promoure transformacions profundes en els sistemes sociotècnics; és a dir, canvis en les normes, regulacions, tecnologies, pràctiques, preferències dels usuaris, infraestructures i expectatives culturals, que determinen com es produeixen i com es subministren els serveis bàsics d'una societat moderna (energia, aigua neta, habitatge, assistència sanitària, transport i aliments). Els sistemes sociotècnics actuals van emergir tenint molt poc en compte els perjudicis ambientals i socials que comportaven. És per això que cal construir noves trajectòries sostenibles per a aquests sistemes sociotècnics i per a l'explotació dels recursos naturals terrestres i marítics.

Els esforços d'innovació no s'han de centrar en l'optimització sinó en la transformació. Les polítiques públiques de recerca i innovació han de promoure transformacions que generin noves alternatives radicals a les pràctiques habituals i als sistemes actuals. Tot i que és probable que a curt termini aquestes alternatives no es percebin com a factibles, la inversió sostinguda en nínxols transformatius pot donar pas a noves pràctiques més sostenibles i més inclusives, que transformin els sistemes actuals, com al seu dia ho van fer les energies solar i eòlica.

L'experimentació de polítiques és al centre de la política d'innovació transformativa: permet crear i provar pràctiques alternatives, que entrin en competició amb les pràctiques dominants i que generin noves capacitats i processos, de manera que aquestes noves pràctiques puguin acabar substituint les anteriors. Els experiments permeten als actors d'un territori (l'Administració pública, l'acadèmia, l'entorn empresarial i la societat civil) determinar col·lectivament quines polítiques públiques, quines tecnologies i quins processos són més adequats per donar respostes sostenibles i justes als reptes compartits. És important, doncs, que les polítiques d'innovació transformatives promoguin la creació d'espais per a l'experimentació dels actors d'un territori.

Les transicions i els experiments s'inicien en l'àmbit local: com que els actors es coneixen i comparteixen problemes, és fàcil que també comparteixin visions i propostes de solucions. Ara bé, perquè aquests experiments siguin realment transformadors, cal que es connectin amb altres iniciatives i estratègies locals, regionals, estatals i europees, atès que els canvis transformadors sovint requereixen nous marcs regulatoris i institucionals, així com coordinació i coherència entre polítiques i àmbits de coneixement. També és molt important que els experiments combinin projectes promoguts per entitats associatives o petits productors amb projectes més tecnològics, dirigits per empreses i centres de recerca i tecnològics. En aquest àmbit, l'Administració pública té el paper clau de promoure:

- La identificació de nínxols amb potencial transformador en àmbits com la producció i el consum d'aliments, les energies renovables i la mobilitat.
- Espais d'experimentació, en els quals es puguin construir prototips i demostradors amb tecnologies alternatives que aportin solucions per a reptes concrets.
- Xarxes de comunitats innovadores que experimentin amb l'objectiu de generar noves pràctiques socials (formes de consum, ús d'energia, relació amb l'entorn natural, etc.).
- Espais, virtuals o físics, per visibilitzar aquestes noves pràctiques i explicar el coneixement científic i la tecnologia que les sustenta.
- Fòrums en què es debati sobre els possibles efectes que poden tenir, en el medi ambient i en les persones, les tecnologies i les activitats econòmiques emergents, amb l'objectiu de saber quines opcions aporten més beneficis a la societat i prioritzar-les.
- Instruments per finançar les transformacions.
- Noves narratives, eines i espais, que facilitin l'alineació i la generació de sinergies, complementarietats i aprenentatges entre totes les iniciatives que abordin el mateix repte.
- Sistemes d'avaluació participatius, que es focalitzin en l'aprenentatge estratègic i en els processos de transformació a mitjà termini i a llarg termini, i que es fonamentin en una teoria del canvi (com els models d'avaluació formativa que promou el TIPC).

En aquest marc, la RIS3CAT 2021-2027 promourà, a Catalunya, agendes compartides de recerca i innovació que contribueixin a l'economia verda, a la millora de la qualitat de vida de les persones, a la transició industrial i a transformar els models de producció i consum perquè siguin més sostenibles i inclusius.

La RIS3CAT 2021-2027, doncs, proposa abordar els grans reptes estructurals de la nostra societat amb la metodologia d'**agendes compartides**, metodologia innovadora en tant que s'ha definit a partir de diversos projectes experimentals d'agendes compartides que s'han articulats de baix a dalt, amb la participació de la Generalitat de Catalunya, administracions locals, universitats i altres actors del país i en col·laboració amb altres regions europees i amb experts del TIPC i del Joint Research Center de la Comissió Europea.

Tatiana Fernández, cap de l'Àrea de Promoció Econòmica, Direcció General de Promoció Econòmica, Competència i Regulació

Alberto Pezzi, director d'Estratègia Competitiva, Direcció General d'Indústria